

۲۳۹۷ ۵۰۷

بحران آب و هوایی

و طرح نوین سبز جهانی

اقتصاد سیاسی نجات زمین

نوشته نوآم چامسکی و رابرت پولین

ترجمه بهزاد ملک پور اصل

و مهسا غفوری نام

مجموعه «دِرنِگ‌ها»

سرشناسه: چامسکی، نوآم، Chomsky, Noam. عنوان و پدیدآور: بحران‌های اقلیمی و طرح نوین سبز جهانی / نوآم چامسکی، رابرت پولین. مترجمان: بهزاد ملک‌پور اصل، مهسا غفوری‌نام. مشخصات ناشر: تهران، نشر لگا، ۱۴۰۱. شابک: ۲-۲۹-۷۶۶۸-۶۲۲-۹۷۸. وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا. یادداشت: عنوان اصلی: The climate crisis and the global green new deal. ۲۰۲۰. the political economy of saving the planet. موضوع: سبزها - - جنبه‌های سیاسی. موضوع: سبزها - - جنبه‌های اقتصادی. شناسه افزوده: ملک‌پور اصل، بهزاد، ۱۳۶۳-، مترجم. شناسه افزوده: غفوری‌نام، مهسا، ۱۳۷۳- مترجم. رده‌بندی کنگره: JAV5/8. رده‌بندی دیویی: ۳۶۱۳/۷۳۸۷۴۶۱. شماره کتاب‌شناسی ملی: ۹۱۳۴۴۶۳

www.ketab.ir

از مجموعه «دیزنگ‌ها»

بحران آب و هوایی و طرح نوین سبز جهانی

اقتصاد سیاسی نجات زمین

نوشته نوآم چامسکی و رابرت پولین | با مقدمه سی. جی. پولی کرونیو

مترجمان: بهزاد ملک‌پور اصل و مهسا غفوری‌نام

ویراستار و دبیر مجموعه: علی حسن‌زاده | نمونه خوان: شیوا بهرام‌پور

چاپ اول: زمستان ۱۴۰۲. ۵۰۰ نسخه. تهران، خیابان انقلاب، چهارراه کالج.

ساختمان ۴۰۰، طبقه دوم، واحد ۵، نشر لکا. تلفن تماس: ۹۹ ۶۵ ۹۶ ۶۶ (۰۲۱)

«کلیه حقوق چاپ و نشر برای نشر لکا محفوظ است.»

وبسایت و فروشگاه آنلاین نشر لکا: www.legapress.ir

اینستاگرام لکا: legapress

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۶	 مقدمه
۱۳	 ۱. ماهیت تغییرات آب و هوایی
۵۱	 ۲. سرمایه‌داری و بحران آب و هوایی
۸۵	 ۳. طرح نوین سبز جهانی
۱۴۵	 ۴. بسیج سیاسی برای نجات سیاره زمین
۱۶۵	 پیوست: چارچوبی برای تأمین مالی طرح نوین سبز جهانی ...
۱۶۷	 نمایه

«مقدمه»

از زمان پیدایش نظم اجتماعی متمدن^۱، نوع بشر با طیف وسیعی از چالش‌های طاقت‌فرسا و تهدیدات مرگ‌بار، از قحطی و بلایای طبیعی (سیل، زلزله، فوران آتشفشان و جز آن) گرفته تا بردگی و جنگ، روبه‌رو بوده است. در نیمه نخست سده بیستم، بشریت دو جنگ جهانی و بزرگ‌ترین رژیم نسل‌کشی که تا به حال ظهور کرده را تجربه کرده است. در نیمه دوم سده بیستم، با خطر نابودی هسته‌ای که مانند شمشیر داموکلس^۲ بالای سرمان آویزان بود، زندگی کرده ایم. و اکنون که در حال نگارش این متن در آوریل ۲۰۲۰ هستیم، با پاندمی جهانی کووید ۱۹ همراه با فروپاشی اقتصادی مواجه هستیم. در حال حاضر کسی نمی‌داند چه تعداد جانشان را در نتیجه پاندمی^۳ از دست خواهد داد و همچنین هنوز نمی‌توانیم درک کنیم که رکود اقتصادی متعاقبش چقدر شدید خواهد بود. نشانه‌ها حاکی از بحرانی دست‌کم به شدت بحران بزرگ اقتصادی ۲۰۰۸ تا ۲۰۰۹ و شاید قابل مقایسه با رکود اقتصادی دهه ۱۹۳۰ است.^۳

با این حال، می‌توان با قاطعیت ادعا کرد که بشریت با بزرگ‌ترین بحران وجودی‌اش تا به حال، یعنی تغییر اقلیم، روبه‌رو است. دی‌اکسیدکربن محبوس‌شده و سایر

۱. civilized social order: اشاره دارد به پایبندی اعضای جامعه به مجموعه‌ای از هنجارها، ارزش‌ها و قوانینی که بنیان‌های بقای آن جامعه را شکل می‌دهند - م.

۲. Damocles' sword: در افسانه‌های یونان باستان، از دریاریان دیونوسیوس مهتر و حکمران سیراکوز و سیسیل. وقتی داموکلس از خوشبختی سروریش به مبالغه سخن گفت، دیونوسیوس او را به مهمانی فراخواند و در آنجا شمشیری را به نشانه ناپایداری خوشبختی شاهان، بر فراز سرداموکلس از یک موی اسب آویزان کرد (برگرفته از دانشنامه دانش‌گستر، زیر نظر علی رامین و همکاران، ۱۳۸۹، جلد هفتم: ۷۱۳). در اینجا نویسندگان متن به واسطه استعاره شمشیر داموکلس به ناپایداری و تهدید هسته‌ای حاکم بر نیمه دوم سده بیستم اشاره دارند - م.

۳. s Depression: دورانی که با افت درآمد ملی و افزایش نرخ بیکاری همراه بود. طرح نو یا «نیو دیل» در دوره روزولت و به قصد مواجهه با این رکود بزرگ به اجرا درآمد و مجموعه‌ای از خط‌مشی‌ها بود با هدف تحریک اقتصاد به واسطه افزایش عرضه پول و کاهش مالیات - م.

گازهای گلخانه‌ای که پیش و بیش از همه ناشی از سوختن نفت، زغال‌سنگ و گاز طبیعی برای تولید انرژی هستند، در حال افزایش میانگین دما در تمام مناطق کره زمین هستند. از عواقب داشتن سیاره‌ای گرم‌تر می‌توان به شیوع فزاینده دوره‌های گرمایی شدید، بارندگی‌های سیل‌آسا، خشک‌سالی، بالآمدن سطح دریاها، نابودی تنوع زیستی و اثراتی مشابه بر سلامتی، معیشت، امنیت غذایی، تأمین آب و امنیت انسان‌ها اشاره کرد. در این بین، انکار موضوع اقلیم در بین اکثریت نژاد بشر و به‌ویژه در ایالات متحده به قوت خود باقی است. بخشی از این انکار ناشی از دهه‌ها پروپاگاندای بی‌امان صنعت سوخت‌های فسیلی و کمپین‌های پنهان‌کاری^۱ است. همچنین به نتیجه غیرمنتظره پیروزی دونالد ترامپ، سردمدار انکارکنندگان موضوع تغییر اقلیم در انتخابات نیز مرتبط است؛ که با پیروزی‌اش در انتخابات نوامبر ۲۰۱۶ در برابر هیلاری کلینتون، افکار انکارگرایانه به کاخ سفید نیز راه یافت. پرزیدنت ترامپ تا آنجا پیش رفته که به صراحت بیان می‌کند گرم‌شدن کره زمین نوعی «گلک^۲» است و ایالات متحده را از توافق نامه اقلیمی پاریس ۲۰۱۵ که از سوی ۱۹۵ کشور از جمله ایالات متحده دوران باراک اوباما امضا شده بود، خارج کرد.

با این حال، وقتی مردم در برابر پذیرش واقعیت گرمایش زمین مقاومت می‌کنند، نمی‌توان منکر اثری شد که ترس از وضعیت نامعلوم و از دست دادن احتمالی شغل بر آن‌ها تحمیل می‌کند. دقیقاً به همین دلیل، به دلیل مهم است که هر برنامه‌ای برای مهار کارآمد پیامدهای بحران آب‌وهوا^۳ می‌بایست تمهیداتی بیاندیشد که گذار منصفانه کارگران به اقتصاد بدون کربن را تضمین کند. به‌طور

۱. obfuscation campaigns: منظور کمپین‌هایی هستند که به شکل هدف‌مند با مطرح کردن موضوعات فرعی و آشفته کردن فضا، توجهات را از موضوع اصلی یعنی تغییرات آب‌وهوا منحرف می‌کنند. از این‌رو می‌توان این اصطلاح را به کمپین‌های آشفته‌سازی هم برگرداند اما چون هدف نهایی پنهان کردن پیامدهای تغییرات آب‌وهوا است، کمپین‌های پنهان‌کاری بیشتر وافی به مقصود نویسنده است - م.

2. hoax

۳. آب‌وهوا به عنوان معادل **climate** در نظر گرفته شده است. در برخی از متون ترجمه شده به فارسی، واژه «اقلیم» نیز به عنوان معادل کار رفته است. با توجه به اینکه موضوع اصلی کتاب، پیامدهای گرمایش زمین و تغییرات دمایی در حد ۲ درجه سانتی‌گراد مطرح است و نه اکوسیستم کلان شامل دما، رطوبت، فشار، آتمسفر، باد و بارش، به نظر می‌رسد «آب‌وهوا» معادل دقیق‌تری است. هرچند در برخی موارد همچون «علم اقلیم‌شناسی» که واژه «اقلیم» جا افتاده‌تر است، از همان شکل رایج استفاده شده است - م.

خاص، هر نسخه‌ای از پروژه طرح نوین سبز که به صورت گسترده مورد بحث قرار گرفته باید شامل اولویت‌های زیر باشد:

(۱) انتشار گازهای گلخانه‌ای به میزانی برسد که دست‌کم اهداف تنظیم‌شده در سال ۲۰۱۸ از سوی مجمع بین‌الدولی سازمان ملل متحد در خصوص تغییرات آب‌وهوا^۱ محقق شود؛ یعنی ۴۵ درصد کاهش در انتشار جهانی گازهای گلخانه‌ای تا سال ۲۰۳۰ و دستیابی به عدد خالص صفر در این زمینه تا سال ۲۰۵۰.

(۲) سرمایه‌گذاری برای افزایش چشم‌گیر استانداردهای بهره‌وری انرژی و هم‌تراز با آن گسترش عرضه انرژی خورشیدی، بادی و سایر منابع انرژی پاک و تجدیدپذیر. هر دو مورد، با هم، خط مقدم گذار به اقتصاد سبز در تمام مناطق جهان را شکل خواهند داد.

(۳) گذار به اقتصاد سبز، کارگران صنعت سوخت فسیلی و سایر گروه‌های آسیب‌پذیر را در معرض مصیبت بیکاری و اضطراب ناشی از ناامنی اقتصادی قرار نخواهد داد.

(۴) رشد اقتصادی باید در مسیری هم پایدار و هم برابرخواهانه پیش برود؛ به‌گونه‌ای که در لاین مسیر تثبیت اقلیمی با اهدافی به یک اندازه مهم یعنی گسترش فرصت‌های شغلی و بالابردن سطح زندگی جمعی کارگران و فقرا در سراسر جهان، هم‌بسته است.

اگر همچنان به جلوگیری از عواقب فاجعه‌بار افزایش مداوم میانگین دمای جهانی امید داریم، تنها راه حل مناسب طرح نوین سبز جهانی^۲ است که شامل چهار اولویت یادشده باشد. به دلیل فقدان چنین برنامه منسجم طرح نوین سبز^۳، تمام اجلاس‌های بین‌المللی اقلیم که تاکنون برگزار شده، از جمله بیست‌ونجمین

۱. IPCC/ Intergovernmental Panel on Climate Change. این مجمع در سال ۱۹۸۸ با ابتکار سازمان هواشناسی جهانی (WMO) و برنامه محیط‌زیستی سازمان ملل (UNEP) تشکیل شد. وظیفه اصلی آن گردآوری اطلاعات مربوط به گرمایش کره زمین و تعیین تأثیرات آن است. مفاد اساسنامه مجمع در ۱۹۹۲ در اجلاس ریو توسط ۱۵۴ کشور امضاء و از ۱۹۹۴ اجرایی شد. در واقع IPCC، نهادی بین‌المللی است برای ارزیابی جامع فنی، علمی و اقتصادی درباره مخاطرات تغییرات آب‌وهوایی بر اثر فعالیت‌های انسانی در سراسر جهان - م.

2. global Green New Deal

3. coherent Green New Deal program

کنفرانس طرفین سازمان ملل متحد^۱ (کوپ ۲۵/۲۵ COP) که در دسامبر ۲۰۱۹ در مادرید برگزار شد، بر سر قرارداددن جهان در مسیر مناسب ثبات بخشی کارآمد آب و هوا ناموفق بوده‌اند. حتی کنفرانس پرآوازه کوپ ۲۱ در پاریس در سال ۲۰۱۵، بیانگر راندی دیگری از انفعال تکرارشونده محسوب می‌شود. به دلیل این شکست‌ها، جهان تقریباً بیش از ۱/۸ درجه سانتی‌گراد (۱/۸ درجه فارنهایت) نسبت به قبل از صنعتی‌شدن، گرم‌تر است و در طی یک یا دودهمه آتی این مقدار به ۱/۵ درجه سانتی‌گراد (۲/۷ درجه فارنهایت) خواهد رسید.

عواقب فاجعه‌بار ناشی از تغییرات آب‌وهوایی کنترل نشده از سوی نویسندگان متن پیش‌رو، نوام چامسکی و رابرت پولین، به‌طور مفصل و تحلیلی شرح داده شده است. نوام چامسکی بیش از پنجاه سال است که روشنفکر پیشرو جهان در عرصه عمومی بوده و همچنان هم است. از او به‌عنوان پدر زبان‌شناسی مدرن هم یاد می‌کنند. آثار چامسکی در حوزه زبان‌شناسی تأثیرات شگرفی بر طیف گسترده‌ای از حوزه‌های دیگر از جمله ریاضیات، فلسفه، روانشناسی و علوم رایانه‌ای بر جای گذاشته است. رابرت پولین نیز اقتصادسناسی ترقی‌خواه با شهرت جهانی است و به رهبری تبدیل شده که طرفدار اقتصاد سبز مسالمت‌آمیز^۲ است و در این راه می‌جنگد. وی صاحب آثار مهم و مطالعات سفارشی زیادی در زمینه اجرای برنامه‌های مرتبط با طرح نوین سبز در کشورهای جهان و چندین ایالت آمریکا است. او همچنین به‌عنوان مشاور با وزارت انرژی ایالات متحده در حوزه اجرای مؤلفه‌های سرمایه‌گذاری سبز مندرج در قانون بهبود و سرمایه‌گذاری مجدد آمریکا مصوب سال ۲۰۰۹، معروف به «برنامه تشویقی اقتصادی اوباما»، که شامل ۹۰ میلیارد دلار بودجه برای سرمایه‌گذاری در بخش انرژی‌های تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی بود، همکاری کرده است.

۱. کنفرانس شرکت‌کنندگان یا طرفین (Conference of the Parties-COP) نهاد عالی تصمیم‌گیری در کنوانسیون تغییرات آب‌وهوایی سازمان ملل است. همه کشورهای شرکت‌کنندگان در این کنوانسیون در کوپ حضور دارند. اعضای کوپ وظیفه بررسی اجرای کنوانسیون و دیگر ابزارهای قانونی را که به تصویب کوپ رسیده است برعهده دارند. آن‌ها همچنین باید تصمیم‌های لازم برای اجرای مؤثر مصوبات کنوانسیون را اتخاذ کنند. یکی از وظایف مهم کوپ بررسی وعده‌های کشورها و تعیین تأثیر اجرای این وعده‌ها در دست‌یابی به اهداف کنوانسیون است. برگرفته از سایت فارسی یورونیوز - م.

2. egalitarian green economy

3. 2009 American Recovery and Reinvestment Act

برنامه مرتبط با طرح نوین سبز جهانی که پولین در این کتاب مطرح می‌کند، قویاً مورد تأیید چامسکی نیز هست. پولین نشان می‌دهد که چگونه هر چهار معیار ذکر شده در بالا، با فرض رفع موانع فنی و اقتصادی، به راحتی قابل دستیابی هستند. و رای تمام این چالش‌های فنی و اقتصادی، نگران‌کننده‌ترین مانع در دستیابی به موفقیت، اراده سیاسی لازم برای درهم شکستن منافع و منابع نهان عظیم صنعت سوخت فسیلی جهانی است.

این کتاب شامل چهار فصل است. فصل نخست، با عنوان «ماهیت تغییر اقلیم»، با قراردادن چالش گرم شدن کره زمین در کنار سایر بحران‌هایی که نژاد بشر در گذشته با آن روبه‌رو بوده، آغاز می‌شود. در ادامه نقدهای مفصلی در قالب منظومه‌ای از پرسش‌های بنیادین مطرح می‌شود؛ از جمله اینکه چرا پیشنهادی‌های بازار - مبنا برای مقابله با بحران آب و هوایی محکوم به شکست هستند و چرا بدیل‌های کشاورزی صنعتی از اهمیت زیادی برای قرارگرفتن در مسیر قابل اتکای تثبیت اقلیم برخوردارند.

فصل دوم، با عنوان «سرمایه‌داری و بحران آب و هوایی»، مباحث نظری و تجربی روشنی درباره ارتباط میان سرمایه‌داری، نابودی محیط زیست و بحران آب و هوایی ارائه می‌دهد. همچنین بصیرت‌های ارزشمندی در مورد اینکه آیا به طریقی می‌توان مصالحه‌ای بین عطش گرگ‌وارانه سرمایه‌داران برای سود و ضرورت ثبات بخشی آب و هوا برقرار ساخت، عرضه می‌کند. این فصل چرایی شکست‌های متعدد اقدامات سیاسی در دستیابی به پیشرفت‌هایی مهم در مواجهه با بحران مذکور را هم بررسی خواهد کرد.

فصل سوم، تحت عنوان «طرح نوین سبز جهانی»، برنامه‌ای را توصیف می‌کند که برای تحقق گذار موفق به اقتصادی سبز نیازمندش هستیم. پولین اجزای طرح و چگونگی تأمین مالی‌اش را ترسیم می‌کند. وی همچنین روش‌هایی را توصیف می‌کند که به واسطه چنین پروگرامی می‌توانند به سنگری در برابر رشد مداوم نابرابری تبدیل شوند؛ نابرابری که تحت سلطهٔ چهل سالهٔ نئولیبرالیسم جهانی رواج یافته است. پولین همچنین ارزیابی انتقادی از برنامهٔ خود اتحادیهٔ اروپا که

«پیمان سبز اروپا»^۱ نامیده شده، فراهم می‌آورد. در ادامه چامسکی فصل را با فرض سناریوی کابوس‌وار مهاجرت میلیون‌ها نفر از جنوب جهانی به کشورهای پردرآمد شمال جهانی به دلیل تشدید اثرات فاجعه‌بار گرم‌شدن کره زمین در طول زمان، به اتمام می‌رساند.

عنوان چهارمین و آخرین فصل کتاب «بسیج سیاسی برای نجات سیاره» است. پرسش‌هایی که در این فصل مورد توجه قرار گرفته‌اند عبارات‌اند از: چگونه ممکن است بحران آب‌وهوا بر توازن جهانی قدرت اثرگذار باشد؛ آیا اکو-سوسیالیسم به عنوان چشم‌اندازی سیاسی-ایدئولوژیک، توانایی بسیج مردم برای نبرد بر سر خلق آینده‌ای سبز را دارد؛ و در نهایت چه پیوندهایی بین تغییر اقلیم و پاندمی کووید ۱۹ در سال ۲۰۲۰ برقرار است. پرسش فراگیر فصل چهارم که به نوعی نیروی برانگیزاننده این فصل هم محسوب می‌شود، بنیادی‌ترین پرسش است: پیشبرد بسیج سیاسی موفق در خدمت طرح نوین سبز جهانی، نیازمند چه اقداماتی است.

از نظر من، کتاب پیش‌روی خوانندگان به شدت مهم است. می‌تواند خوراک فکری باشد برای همگان از جمله، پژوهشگران، فعالان و مردم عادی. البته این کتاب سهمی ناچیز در گفت‌و شنود در سطح عمومی دارد که می‌بایست به تمام سطوح جامعه در تمام مناطق جهان گسترش یابد. جلوگیری از تکرار فاجعه جهانی یاد شده، حتی ناچیز، کمترین دینی است که همه ما به نسل‌های بعدی داریم. با این اوصاف، صمیمانه‌ترین سپاس و عمیق‌ترین قدردانی را نثار نوآم چامسکی و رابرت پولین می‌کنم که به من اجازه همراهی در این سفر را دادند؛ سفری برای اطلاع‌رسانی مردم در مورد اینکه چگونه همه در کنار هم می‌توانیم کره زمین را نجات دهیم.

سی.جی. پولی‌کرونیو / آوریل ۲۰۲۰

۱. European Green Deal: براساس این توافق قرار است تا سال ۲۰۵۰، اروپا به طور کامل سوخت‌های فسیلی را از بسته انرژی خود حذف کند - م.